



## AYŞE AYGÜN DİKBAŞ RESİMLERİNE DAİR ÖZGÜN BİR SANAT OKUMASI

Ayşe AYGÜN DİKBAŞ<sup>1</sup>

### Özet

Resim sanatı, kendini sürekli yenileyen ve farklı bakış açıları ile özgünleşen alanların başında gelmektedir. Kullanılan teknikler, malzemeler ve ele alınan konular açısından alanını sürekli genişleterek, yeni üretimlere de olanak sağlamıştır.

Bu bildiride sanatçı Ayşe Aygün Dikbaş'ın tuval üzerine toprağı sabitleyerek bir duvar oluşturduktan sonra, tarihte simgeleşen kültür bulgularını kendine özgü tavrı ile resmetmesi konu edinilmiş; yaşadığı süreç, çıkış noktası ve ulaşılan sonuç arasındaki yapılanmalar incelenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Ayşe Aygün Dikbaş, doğa, doku, resim, özgünlük

## AN ORIGINAL ART READING ON AYSE AYGUN DIKBAS'S PAINTINGS

745

### Abstract

The Art of paint is at the forefront of the areas that are constantly renewing themselves and becoming distinctive with different perspectives and it has provided opportunities to new productions by the way expanding constantly the area of the techniques used, the materials and the topics.

In this declaration Ayse Aygün Dikbaş made a wall by fixing the land on the canvas and then it was taken as a picture of the cultural findings symbolizing the history with its own attitude; The process of living, the way out, and the conclusions reached are examined.

**Keywords:** Ayşe Aygün Dikbaş, nature, texture, art, originality

<sup>1</sup>ayseaygundikbas@gmail.com





## Giriş

Doğada bulunan canlı cansız her şey birbiriyle etkileşim halindedir. Tarihsel gelişim sürecinde insanlık doğanın sayısız zenginliklerinden faydalanmıştır. Yaratılışından beri araştıran ve düşünen insanlık, doğayı gözlemleyerek tanımaya, anlamaya çalışmış, doğanın sınırsız çeşitliliği içinden, kendi gelişimi için faydalı olan güzellikleri ayırma yoluna gitmiştir. İnsanoğlu tarafından seçilen bu güzellikler, *sanatın* doğmasını sağlamıştır. Doğadaki güzellik duygusunu oluşturan öğeler, en güzel şekilde sanat yapıtlarında ortaya konmuştur.

İnsan benliğindeki güçler, içgüdüler ve yetenekler doğaya çeşitli anlamlar yükleyerek, soyutlamalar, olgular, simgeler ve genel anlamda bir dünya görüşü oluşturup, doğaya yaklaşabilir. Sanatçı ise doğayı insan ile ilişkisi açısından inceler, birleştirir ve doğayı kendi dilinde yeniden yapılandırır. Bu çözümlerinin sonucunda, akıl gücünün ürünü olan sanat yapıtı ortaya çıkar ve böylece bu düşünce süreci üretim ile son bulur.

Doğayı inceleyen sanatçı doğada gördüklerini bireysel duygu ve sezgi birikimi ile sentezler, resmeder. Aynı doğa görüntüsüne farklı bakış açılarıyla bakan sanatçılar, renkler, biçimler, duygular ve düşünceler ile farklı boyutlara taşır.

Her türlü görsel etkiye sahip ayrıntılar, sanatçı tarafından derinlemesine incelenir. Yaratıcı zihnin üzerinde kurduğu baskıyla doğayı sadece boya ile resmetmek istemeyen sanatçılar dokudan da sıklıkla yararlanır.

Bu doğrultuda sanatçı Ayşe Aygün Dikbaşı; görüntünün etkisini artırmak için dokusal tepkinin varlığının izleyiciye hissettirilmesi gerektiğini savunur. Doğadan edindiği izlenimlerini tuval yüzeyinde uygularken doğa, doku ve simge olgularının bütünleşmesini sağlar. Doğayla iç içe olan sanatçı izleyiciyi de kendisiyle birlikte görüntünün içine çekmek ister. Eserlerinde dokunma hissi uyandırmak isteyen sanatçı tuval *bezine* toprağı sabitleyerek doku oluşturur. Tarihte Türk kültüründe sıklıkla kullanılan birçok damgayı<sup>2</sup> inceler. Oluşturduğu doku yüzeyine bu damgaları resmedip, boyama, kazıma, zımparalama gibi zorlu işlemlerden geçirerek eserlerindeki etki gücünü artırır.

<sup>2</sup> Yazılı iletişimin kaya üstü tasvirlerden sonra ikinci aşamasını teşkil eden damgalar, Türk boylarının “biz” kavramına ulaşma, yabancı / öteki kültürlere göre kendilerini tanımlama sürecinde geliştirilmişlerdir. Türkler’in kullandığı ilk fonetik alfabenin ((Kök)türk alfabetesinin) harflerinin de kaynağını teşkil eden “damgalar” tarihî süreçte:

Kabilenin ortak malı olan konak yerleri, yol kavşakları ve otlaklardaki taş, kaya gibi yerlerde, aileye, boya ait hayvanların işaretlenmesinde, kilim, halı, çul, keçe, testi gibi ev eşyalarında, evlerin kapı ve duvarlarında, el, yüz, pazu ve göğüse yapılan döğmelerde, şaman davullarında, kurban olarak adanmış hayvanlarda, mezar taşlarında, sınıır taşlarında, nazarlık ve ziynet eşyalarında, arı kovanı ve ambarlarda, at koşum takımlarında, mühürlerde, tuğ, bayrak, sancak gibi hükümdarlık alametlerinde, otağ, taht ve saraylarda, ticari eşyalarda... kullanılmıştır; Ayrıntılı bilgi için bkz. Osman, MERT “Kemaliye’de Eski Türk İzleri: Dilli Vadisindeki Petroglif ve Damgalar” *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* S: 34 (2007) s. (233-254).



## 1.Doğa Sanat İlişkisi

Doğanın kusursuz bir dengesi vardır; güneşin doğuş ve batışı, denizin üzerine yansıyan ışığın ritmi, oranı ya da mevsimsel dönüşümler güçlü bir ilişkiyle birbirlerine bağlantılıdır. Her şey doğanın kendi içinde kurduğu bir sistemle yenilenir. Elbette doğanın da bu döngüyü gerçekleştirirken olumsuz yansımaları oluşacaktır. Bu yansımalar yetenekli bir sanatçının elinde resmin unsurları olan çizgi, renk ve ışıkla yorumlanıp, estetik bir değer taşıyacak hale getirilerek kapatılabilir. 19. yüzyılda empresyonist sanatçılar tarafından doğadaki güzellikler ile sanattaki güzelliklerin aynı olmadığı düşüncesi ortaya koyulmuştur. Örneğin; doğada atık veya çirkin duran saman ve çöp yığınları sanatçı tarafından resim malzemesi olarak kullanılıp resmi yapıldığında estetik bir değer kazanmıştır ve yüzyıllar boyu etkisini sürdürecektir bir sanat eserine dönüşmüştür (Resim 1). Doğanın yarattığı gerçeklikle yola çıkan sanatçı doğayı analiz etmiştir. Analizini akli ve duygularıyla sentezleyip; sentezini, yarattığı sanat eserinde ortaya koymuştur. Sanat eserinde yaratılan gerçeklik, doğanın gerçekliği olmaktan çıkmış, doğanın gücü ve etkisiyle yenilenen sanatçının yarattığı yeni bir gerçekliğe dönüşmüştür (Bartolena ; 2004).



**Resim – 1** Claude Monet, *Saman Yığınları Yaz Sonu*, Orley Müzesi 1891, Paris.

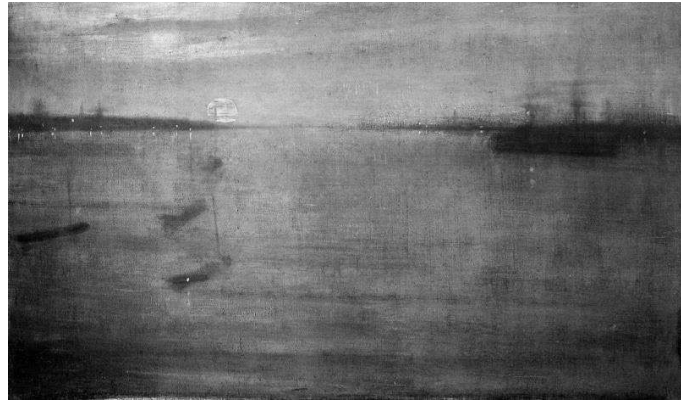
1874-1891 yılları arasında ressamların, yazarların ve müzisyenlerin yapıtlarında, doğanın etkisini ve sanatçıların doğa ile kurduğu etkileşimi eserlerinde baskın bir şekilde görmek mümkündür. Empresyonist sanatın öncülerinden Monet için su, her zaman araştırmalarının merkezinde olmuştur. Doğada bulunan hiçbir elementin, böylesine bir keskinlikle ışığı incelemeye izin vermeyeceğini düşünen ressam; yelkenlilerin yansımalarını uzun yıllar boyu gözlemleyerek, saf renkli, yatay ve hızlı fırça vuruşlarıyla, ışığın kırılma etkisini su üzerine yansıtmayı başarmıştır (Resim 2). Suya onun bir parçası



olabilecek kadar yaklaşmak isteyen Monet, sıvı bir yüzeyin özünü yakalayabilme çabası içinde su yüzeyini resimleme tekniğini sürekli değiştirerek yenilemiştir. Bu tür yüzeylerin titiz gözlemcilerinden biri de İngiliz ressam Whistler'dir. Suyun karşısında oturur ve duyularını, sonradan tuvale aktarmak üzere, zihinsel olarak sıralamaya çalışır. Whistler görüntüyü insanın aklına yerleştirir, betimlemez (Resim 3). Çünkü bu dönemdeki empresyonist sanatçılar ve edebiyatçılar suyun ayrıntılı bir kopyasını yapmak istemezler. Sembolist şair Stephane Mallarme'nin de söylediği gibi, görsel bilgilerin ve ayrıntıların aşırılığı *algılamayı* zorlaştırır. (Bartolena ; 2004).



**Resim – 2** Claude Monet, *Argenteuil Çevresi*, 1874 Neue National Galeri, Berlin.



**Resim – 3** James Abbott Whistler, *Gece Manzarası Mavi ve Altın Sarısı*, 1872 Chicago Art Institute.

### **Resim Sanatında Doku**

Resim sanatı başta olmak üzere tüm sanat dalları doğadaki birçok unsurdan etkilenmiş, üretim için kendisine sürekli yeni yollar ve kaynaklar bulmuştur. Sanatçılar doğadan edindiği izlenimlerle kendini *yinelemekten* kaçınıp, edindiği kaynaklarla kendini *yenileme* çabasına düşmüştür. Bu bakış açısıyla yola çıkan sanatçılar, görsel ve dokusal olarak eserlerini güçlü kılmak istemiştir. Sanatçılar dokunun etkisini kullanarak resim yüzeyinde yaptığı yeniliklerle eserlerini canlandırma arayışına girmişlerdir.



Heykeltıraşlar ise hangi varlığın heykelini yapıyorlar ise, onun dokusunu vurgularlar (kil, mermer vb.). Görsel algılamayla boyut etkisi vererek figürün alnının, gözlerinin, burnunun üç boyutlu haliyle kavranmasını sağlarlar (Resim 4) (Megeb;2007).



**Resim – 4** Michelangelo, *Pieta* 1498-1499. Mermer, Aziz Petrus Bazilikası (detay)

Farklı bakış açılarının oluşmasında ve resim sanatının gelişiminde dokular büyük rol oynamıştır. Örneğin, yağlı boya tekniğiyle yapılmış resimde iki tür doku görülür. Sanatçının fırça darbeleriyle veya boyamayla *açıklı-koyulu görüntülerle* oluşturduğu dokular ve kullanılan malzemelerin *özeliklerinden* kaynaklanan dokular. Söz gelimi, pütürlü bir yüzeye sahip olan tuval, mukavva gibi bir gereç veya tutkal, boya gibi başka malzemelerle karıştırılarak sürüldüğünde kalın tabakalı doku yüzeyleri meydana getirilir (Resim 5) (Megeb;2007).



**Resim – 5** Vincent Van Gogh *The Bedroom* 1888 Van Gogh Museum, Amsterdam, Hollanda

Ağaç, kumaş, taş, kâğıt, plastik, mukavva, ip, metal gibi günlük hayatımızda kullandığımız nesnelere her birinin sahip olduğu doku, plastik sanatların vazgeçilmez unsurlarından biridir. Sanatçılarda 20. yüzyılın başlarında kitap sayfaları, gazete parçaları, bilet atıkları, pul gibi kesilen, yırtılan kâğıt parçalarını tuvale yapıştırma isteği oluşmuştur. Bu dokuları kullanarak tuvalini hareketlendiren sanatçılar yeni bir tekniğin, Papier Colle'nin (Yapışkan Kâğıtlar) gelişmesini sağlamıştır (Resim 6). Braque, *mevye*



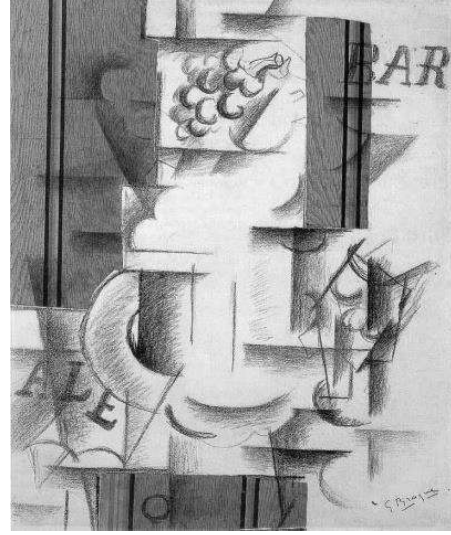
*tabağı* tablosunda, meyve için karakalem, arka plan için de ahşap kaplama izlenimini verecek bir duvar kâğıdı kullanmıştır (Resim 7). ( Norbert ; 2004)



**Resim – 6**

*George Braque Karaf ve Gazete,*

1914, Özel koleksiyon



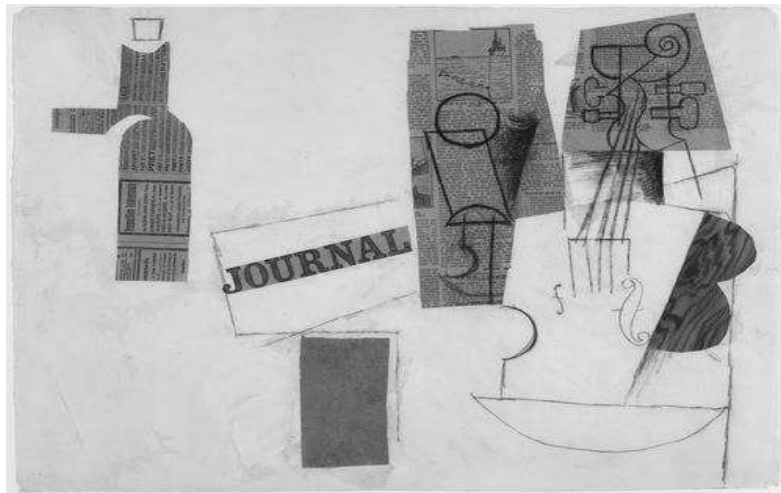
**Resim – 7:**

*George Braque Meyve Tabakası ve Bardak*

1912, Özel Koleksiyon

750

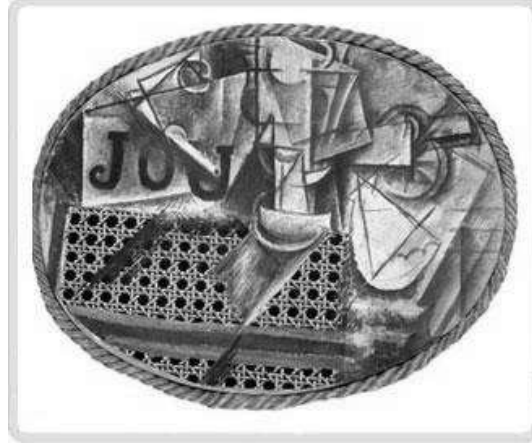
George Braque'ın yarattığı uygulama Picasso tarafından daha ileriye götürülmüştür. Picasso *Şişe, Bardak ve Keman* (1912-13) adlı tablosunda her nesnenin fiziksel varlıkları birer doku örneği oluşturmaktadır (saydam bardak, tahta keman, katlanmış gazete – Resim 8). ( Norbert ; 2004)



**Resim – 8** Pablo Picasso *Şişe, Bardak ve Keman*. 1912-13 Stockholm, Modern Müze.



Bu küçük oval resimde, hasır görüntüsü muşamba parçasıyla sağlanmıştır. Tabloyu çerçeveleyen halat ise resimde doku etkisini artırmaktadır (Resim 9) ( Norbert ; 2004).



**Resim – 9** Pablo Picasso *Bambu Sandalyeli Natüermort*.1912, Paris Picasso Müzesi.

İki boyutlu yüzeylere uygulanmış olan bu tür dokular, sanatçının yarattığı olağanüstü farklılığı yansıtmıştır. Malzemelerin rastlantısal karışımları sonucunda ortaya çıkan *doku*, sanatçıyı sonu olmayan buluş, araştırma ve üretime sürükler. Kalem, fırça, boya, çivi, bıçak, spatula ve benzeri malzemeler kullanarak resim yüzeyini kazıyan sanatçı icat ettiği *dokuyla*, görsel bir doyum sağlamıştır.

751

Çağdaşları arasında sıra dışı resimsel uygulamaları ile bütün ilgiyi üzerine çeken Pollock eserlerinde bıraktığı etki ile dönemin sanatçılarından büyük bir farkla ayrılır. Altına delikler açılmış bir boya kutusunu yerdeki tuvalin üzerinde gezdiren Pollock, akan renkleri fırçasıyla işlemiş, boyayı tuvalin üzerine akıtmış ve sıçratmıştır. Kimi zaman da tuvalin üzerine kum ve cam parçaları da ilave ederek resimlerini dokunun etkisiyle daha da güçlendirmiştir. *Autumn Rhythm* (1950) bu teknikle yapılan resimlerinden biridir (Resim 10) ( Norbert ; 2004).



**Resim – 10** Jackson Pollock, *Autumn Rhythm (Number 30)*.

1950 Metropolitan Museum of Art, New York City

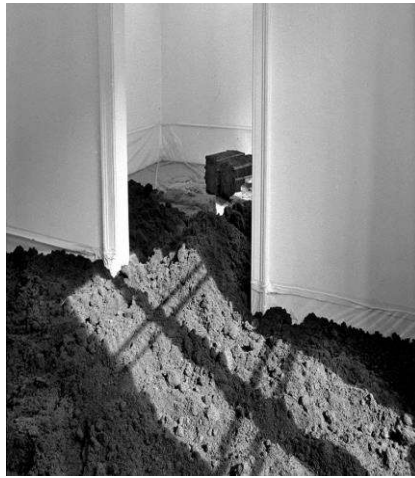


Çağdaş ressamlar, eserlerini üretirken çalışmalarını boya ile sınırlandırmak yerine malzeme zenginliği kazandırma çabasına düşmüşlerdir. Doku oluşturabilecekleri her türlü malzemeyi kullanmaya başlayan çağdaş sanatçılar, mermer tozu, kum, balmumu, taş gibi malzemeleri boya ile karıştırarak resim yüzeyini doku ile zenginleştirmişlerdir. Eserlerinde atık malzemeleri sıklıkla kullanmaya başlayan ressamlar güzel ile çirkin arasındaki sorgulamalarını, ortaya koydukları eserlerinde sürekli yenilemiştir. Resim yüzeyinde kullanılan ya da kullanılmayan malzeme ayırımı tamamen ortadan kaldırma çabasına düşen sanatçılar, yaratılarını bu sınırlamadan kurtarmak, sonsuz üretim için sonsuz malzemeyi sıra dışı şekillerde kullanma isteği ile üretime geçmişlerdir.

### 1.Resim Sanatında Toprak

Eski tarihlerden günümüze kadar beslenme, barınma, araç gereç yapımı gibi günlük hayatımızı sürdürmek için gerekli olan birçok alanda sıklıkla kullanılan *toprak*, doğanın ürettiği kusursuz malzemelerden biridir. *Toprak*, kolayca şekillendirilen ve temin edilen bir malzeme olma özelliği taşır. Plastik sanatlar, heykel, seramik gibi alanlarda yoğunlukla kullanılan toprak, resim sanatında çağdaş ressamlar tarafından belirli alanlarda birçok malzeme ile karıştırılarak kullanılır.

1970’lerde hızlı kentleşmenin etkisi ve kaygılarıyla ortaya çıkan yenilikçi sanat tavrı doğayı bir dekor olarak kullanmak yerine, doğayı kendi düşüncelerinin bir parçası olarak ele almayı tercih etmiştir. Toprak bu dönemde farklı biçimlerde eserlere ve fikirlere sıklıkla konu edinilen bir unsur olmuştur. 1970’lerdeki *Arazi Sanatını* (Land Art) oluşturan çağdaş ressamlar, sanatçılar, doğayla birlikte, plastik sanatlar arasındaki sınırları kaldırırken, sınırsız malzemeyi bünyesinde bulunduran doğaya da yönelme eğilimi başlamıştır. Doğanın sanatçının imgesiyle iç içe girmesi ve örtüşmesi; taş, toprak ve birçok doğal malzemenin kullanılmasıyla gerçekleştirilen bu sanatta çeşitli uygulama biçimleri görülmektedir. Örneğin doğada hendekler açma, toprağa gömme, galeri mekânı içinde toprak, gübre, taş ya da insan ürünü çevresel nesnelerin sergilenmesi gibi sunumlar gerçekleştirilmiştir. ( Norbert ; 2004)



(Resim 10) Walter De Maria, *New York Earth Room* ,1977





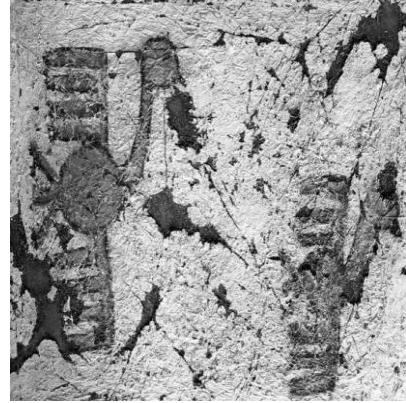
Doğanın insan yaşamındaki önemi üzerinde duran ve bu doğrultuda çalışmalarını genişleten sanatçı Ayşe AYGÜN DİKBAŞ, doğadaki *doğal dokulardan* yararlanma yoluna gitmiştir. Bu doku arayışları sırasında rastlantısal bir biçimde kullandığı *toprağı*, tuval bezine deneysel çalışmalar sonucunda sabitleyen sanatçı, kazıma, zımparalama, çizme gibi bir takım eskitme yöntemleri uygulayarak tuvale eski duvar izlenimi vermiştir. Doğayı canlı tutmada en büyük etken olan toprak, sanatçı tarafından resmin bütün yüzeyinde duvar örmek isteğiyle kullanılmıştır. Toprağın oluşturduğu bu etki doğrultusunda, çalışmalarına yön veren sanatçı *tarih ve toprak* kavramlarını aynı resimsel yüzeyde buluşturmak için dönemler üzerinde araştırmalar yapmıştır. Doğallığı sağlamak adına toz boya, kireç tozu ve yün boyası kullanan sanatçı, son dönemde yaptığı çalışmalarında tuvale yerleştirdiği Tarihi simgeleri *suluboya* tekniği ile renklendirmiştir. Tuval üzerine uygulaması zor olan suluboya, sanatçı tarafından çözümlenerek tuvale sabitlenmiştir. Sanatçı, zihinsel süzgecinden geçirdiği doğa etkilerini, dokuya dönüştürerek tuval üzerinde yansıtmıştır.

Kendi beden devinimlerini ve tinsel varlığını da sürece dâhil ediyor olması sanatçının eserlerini daha özgün ve anlamlı hale getirmektedir.

( Resim 11-12-13-14-15-16)



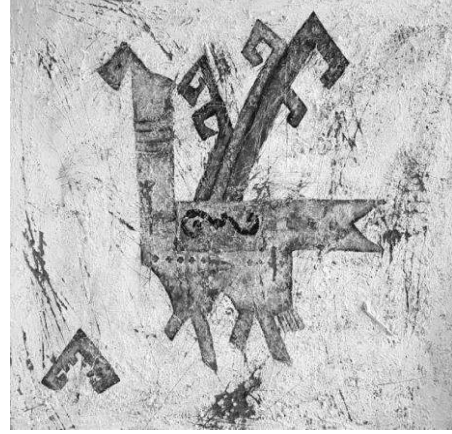
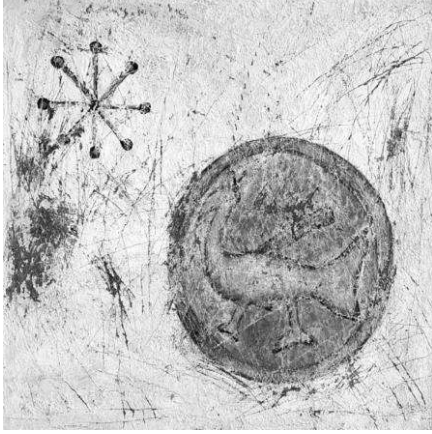
**Resim 11** Ayşe Aygün Dikbaş, 'Kerpiç Evler Serisi' No: 8 2011



**Resim 12** Ayşe Aygün Dikbaş, 'Kerpiç Evler Serisi' No: 7/2011



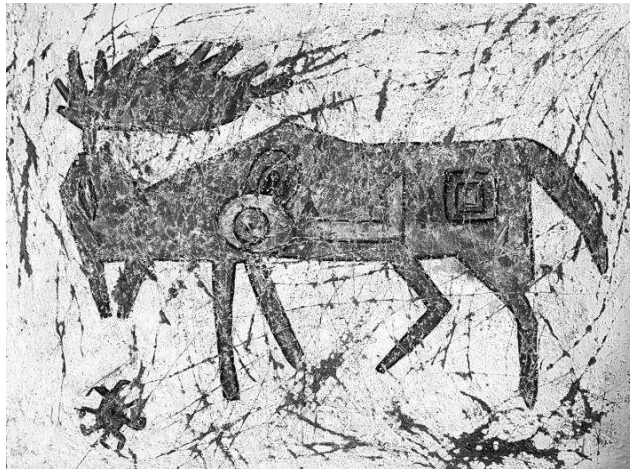
**Resim 13** Ayşe Aygün Dikbaş, 'Kerpiç Evler Serisi' No:2011



**Resim 14** Ayşe Aygün Dikbaş 'Kerpiç Evler Serisi' **Resim 15** Ayşe Aygün Dikbaş 'Kerpiç Evler Serisi'

No:17 2016

No:11 2016



**Resim – 16** Ayşe Aygün Dikbaş 'Kerpiç Evler Serisi' No:14 2016



## KAYNAKLAR

Bartolena, S. (2004), *ArtBook Emprestyonistler*, İstanbul: Dost Yayınları

Lynton, N. (2004), *Modern Sanatın Öyküsü*, Remzi Kitabevi

Erberk, M. (2002), *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2007). *MEGEB, Grafik Fotograf, Doku*, MEB Yayınları

Mert, O. (2007) “Kemaliye’de Eski Tük İzleri: Dilli Vadisindeki Petroglif ve Damgalar” *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*

## Elektronik Kaynaklar

Öztürk, İ. <http://www.gorselsanatlar.org/insanin-sanatsal-gelisimi/sanat-ve-doga-iliskisi/>

<http://www.tamsanat.net/atolye/tasarim-atolyesi/ilkeler-elemanlar.php?post=173>

<https://onturk.org/2011/03/09/pazirik-kurganlari/>



## KÜBİZM AKIMININ HEYKEL PLASTİĞİNE YANSIMALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

### “JACQUES LİPCHİTZ”

Arş. Gör. Merve DUYDU<sup>1</sup>

#### Özet

Sanat kavramı içinde etkin bir konuma ve role sahip olan sanat akımlarının ortaya çıkışında sosyal gelişmeler, toplum sorunları, teknolojik ilerlemeler vb. birçok konu rol oynamaktadır. 20. Yüzyılın başında empresyonizme tepki olarak ortaya çıkan ve sanat alanında birçok köklü değişime yol açan” kübizm” akımı nesnelerin geometrik üslupla yeniden düzenlenmesi esasına dayanmaktadır. Bu akımın ortaya çıkmasında ve gelişmesinde önemli katkıları olan sanatçıların daha çok resim sanatı üzerine yoğunlaştıkları düşünülse de 1907 - 1914 yılları arasında Picasso gibi bazı önemli sanatçılar “*kübist*” olarak nitelendirilebilecek heykeller yapmışlardır. 1914 yılından sonra ise, göz ardı edilemeyecek bir şekilde kübizm heykel sanatı içinde yer edinmiştir. Bu süreçte, Henri Laurens ve Jacques Lipchitz gibi heykeltıraşların kübist heykelleri dikkat çekmeye başlamıştır. Bu çalışmada Kübizm akımının heykel plastiğine yansımaları Jacques Lipchitz ‘in heykelleri üzerinden incelenecektir.

**Kategori Başlığı:** Heykel, resim

**Anahtar Kelimeler:** Sanat, Heykel , Kübizm, Jacques Lipchitz

756

## AN EVALUATION ON THE REFLECTIONS OF CUBISM FLOWS ON SCULPTURE PLASTICS

### “JACQUES LİPCHİTZ”

#### Abstract

Having an effective position and role within the concept of art Social developments in the emergence of art movements, social problems, technological advances and so on many subjects play role. At the beginning of the 20th century, "cubism", which emerged as a reaction to impressionism and led to many radical changes in the field of art, is based on the principle of rearranging objects in geometric style. Although it is thought that the artists who are important contributors in the emergence and development of this movement concentrated on painting art, between 1907 and 1914 some important artists such as Picasso and Duchamp made sculptures that could be

<sup>1</sup> Cumhuriyet Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü merweduygu@hotmail.com





described as "cubists". After 1914, cubism was placed in the art of sculpture in such a way that it could not be ignored. In the process, cubist sculptures of sculptors like Henri Laurens and Jacques Lipchitz began to draw attention. In this study, the reflection of the Cubism movement on the sculpture plastic will be examined through the sculptures of Jacques Lipchitz.

**Category Title:** Sculpture, painting

**Keywords:** Art, Sculpture, Cubism, Jacques Lipchitz

## Giriş

Endüstri çağıyla birlikte, her açıdan özgür olmak ve bağımsız eserler yaratabilmek için büyük çaba sarf eden sanatçılar değişmeyen güzellik kalıplarından, katı kural ve tekniklerden sıyrılmayı başararak yeni arayışlara yönelmişlerdir. Bu arayışlar; 19. yüzyılın ikinci yarısında Empresyonizmle başlayan ve günümüze kadar uzanan birçok sanat anlayışının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.” Modernizm ve Post Modernizm kavramları ile açıklanan ve 19. yüzyıl sonundan günümüze kadar olan dönemde, sanat ve edebiyatta büyük çaplı değişimler yaşanmış, Fovizm, Kübizm, Soyut Sanat, Konstrüktivizm, Dada, Fütürizm, Sürrealizm, Pop-Art, Op-Art, Art Nouveau, Hiper Realizm, Çevre Sanatı ve Olay Sanatı, Kinetik Sanat, Minimalizm, Land Art gibi anlayışlar ortaya çıkmıştır”( Elmas, 2006).

757

Sanat akımları içerisinde devrim niteliğine sahip olan ve klasik sanat anlayışından uzaklaşarak Paul Cezanne’ın form yönünden yaptığı çalışmalarla temellendirilen “kübizm” akımı nesnelere geometrik üslupla yeniden düzenlenmesi esasına dayanmaktadır. Kübizm akımına dahil olan sanatçılar “özün” değişmeyen biçimini parçalanmış kübik formlarla bulmaya çalışmışlardır. Kübist akım başta resim sanatı olmak üzere heykelden mimariye kadar birçok sanat ve tasarım alanını etkisi altına almıştır.

Sanat olgusunun gelişiminde bir devrim olarak nitelendirilen kübizm, geleneksel perspektife, ışık ve gölge kurallarına karşı çıkarak sanat geleneğinin en temel ilkesi olarak kabul gören tek bakış noktasını kırmış ve hacim olgusunun da resme dahil olduğu yeni bir gerçeklik yaratmıştır.

Sanatın her alanında uygulama alanı bulan Kübizm akımından bahsedildiğinde akla ilk olarak resim sanatı ve Pablo Picasso gelse de kübizm heykel plastiginde de birçok sanatçı tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Çok boyutluluğun ve malzemenin sınırlarını zorlamak bazı heykel sanatçıları bu akıma yönlendirmiş ve sanatçılar bu anlayışta eserler üreterek, kendilerini ifade etme yolları aramışlardır.

1907 - 1914 yılları arasında Picasso gibi bazı önemli sanatçılar “kübist” olarak nitelendirilebilecek heykeller yapmışlardır. 1914 yılından sonra ise, göz ardı





edilemeyecek bir şekilde kübizm heykel sanatı içinde yer edinmiştir. Bu süreçte, Henri Laurens ve Jacques Lipchitz gibi heykeltıraşların kübist heykelleri dikkat çekmeye başlamıştır.

Bu dönemde ortaya çıkan Kübist heykel formlarını incelediğimizde keskinleştirilmiş ve parçalanmış formlar dikkatimizi çeker bu formlar tam anlamıyla soyut değildir fakat daha sonra oluşacak soyut heykellerin temelini oluşturabilecek niteliktedir. Bu açıdan baktığımızda, Picasso'nun kübist heykelleri ilk birkaç yılda kimse tarafından kayda değer bulunmamıştır. Bunun nedeni, o dönemde heykel denildiğinde akla anatomi ve Rodin' in gelmesidir. Fakat bir süre sonra Picasso'nun kübist heykellerinin getirdikleri 20.yy heykeline yeni bir yön tayin etmiştir. Picasso kübist heykellerini hem kil yığma ve bronz döküm olarak yapmış (resim 1) hem de doğrudan hurdalıkta bulunduğu teneke ve demir parçalarına, biçim vererek tasarlamıştır. Hurdalıktan bulunduğu nesnelere yaptığı boğa başı heykelinde ki asıl mesele bisiklet dümeni ve oturağının başkalaşarak boğa ya dönüşmesidir.(resim 2)



**Resim 1:** Pablo Picasso, “Kadın Başı” (Fernande), 1909, Bronz, 40.5x23x26 cm.

**Kaynak:** <http://abcgreatpix.com/sculpture+woman+head>

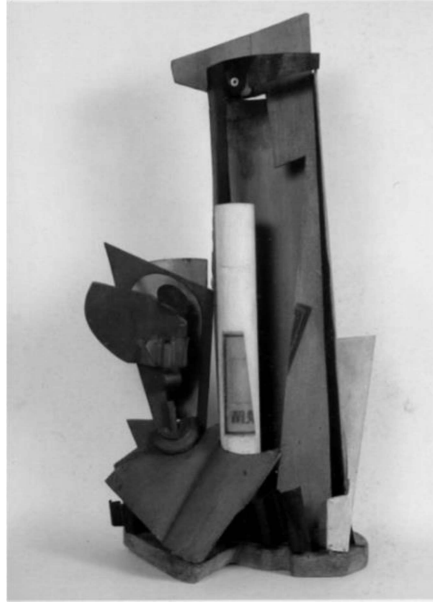


**Resim 2:** Pablo Picasso, “Boğa Başı”,1942, Paris

**Kaynak:** <http://journal.frontiersin.org/article/10.3389/fnhum.2015.00295/full>



1914 yılından sonra kübist akım içerisinde adından söz ettiren sanatçılardan biri olan Laurens de çağdaşları gibi biçimlerin geometrik çözümlmelerini heykele uygulamıştır. Kütleli özellikli heykellerle sınırlı kalmayan sanatçı ayrıca metal, tahta, kâğıt ve alçı ile renkli heykeller de yapmıştır. Laurens’ in bu yapıtları kübist natürlüklerin üç boyutlu görselleri gibidir.(resim 3)



**Resim 3:** Henri Laurens, Bouteille et verre, 1918

**Kaynak:** <https://www.studyblue.com/notes/n/cubism/deck/10524442>

### **Kübizm ve Lipchitz**

Kübizm akımını heykel plastiğine yansıtan en önemli sanatçılardan biri olan Jacques Lipchitz’e göre, kübizm “üç boyutlu mekan, kütle ve düzlemden oluşan bir sanat olarak, heykelin yapısını yeniden inceleme aracıdır. Heykelsi biçimin doğasını kendi yalınlığıyla dile getiren ve heykeli başka bir şeyin taklidi değil de kendi başına kimlik olarak ortaya çıkaran araçtır” ( Lipchitz, 1972: 77).

Kübist heykeltıraş olarak adlandırılan Lipchitz 1913-1916 yılları arasında Afrika sanatı ve gotik üslubun etkisinin görüldüğü çeşitli bronz heykeller üretmiştir. (resim 4) Afrika sanatının etkisinin açıkça görüldüğü çalışmalarına bronz döküm olan “figür “ isimli heykelini örnek verebiliriz. Lipchitz ‘in anatomiye dinamik bir stil ve soyutlayıcı bir anlayışla ele aldığı işlerinden biri olan bu heykel için bir hayvan figürü soyutlaması olduğu söylenebilir.

Lipchitz ilerleyen yıllarda ise Kübizm’in etkisi altına girerek, kübist ressamların müzisyen figürleriyle müzik aletlerini konu aldıkları resimleri, birbiri üstüne binen



geometrik formlar ve keskin hatlara sahip düzlemler ile heykel sanatına uyarlamıştır (resim5).



**Resim4:** Jacques Lipchitz, “Figür”, 192630, Bronz, 220x97.5x72.5 cm

**Kaynak:** <https://www.moma.org/collection/works/81158?locale=fr>



**Resim 5:** Jacques Lipchitz, Uzanan Gitarlı Figür “Reclining Nude with Guitar”, 1928, Bronz, 40x74x32.5 cm.

**Kaynak:** <http://www.curatorscorner.com/2012/10/epiphanyofweek.html>

Lipchitz’in çalışmalarında soyutlayıcı bir özelliklikle birlikte, duygusallıktan çok kübizm kuralları daha baskın olmuştur.“Lipchitz kübist akım içerisinde oluşturduğu





eserleriyle kübist heykel sanatını doruk noktaya çıkarmış, aynı zamanda da insan anatomisini soyutlayıcı bir anlayışla ele alınıp yansıtılmasının öncülerinden olmuştur”(Şavaş,1977:39). Lipchitz’in Yaşama Sevinci adlı heykeli, Kübist özellikler taşıyan eserler içerisinde en dikkat çeken eserlerden biri olarak nitelendirilebilir. Bu çalışmada, içe içe geçmiş keskin ve hacimli formların birbirleriyle uyumu oldukça başarılıdır.( Resim6).

Lipchitz, heykellerinde figürle hareketin veya figürle nesnenin sentezlenerek bir bütün oluşturabilmesi için yeni ufuklar açmıştır. Örneğin: O'nun Gitarlı Adamı, figürle nesnenin hem teknik hem estetik bütünlük sağlayan şiirsel bir üslupla sentezlenmesinin önemli örneklerindedir.( resim7)



**Resim 6:** Jacques Lipchitz, “Yaşama Sevinci”, 1927, Bronz, Y: 225 cm

**Kaynak:** <https://mathsimulationtechnology.wordpress.com/lipschitz-continuity/>



**Resim 7:** Jacques Lipchitz, Gitarlı Adam “Man with a Guitar”



Kaynak: <http://www.artisoo.com/man-with-a-guitar-p-108562.html>

Lipchitz, sevgi dolu yönüyle, nefret dolu vahşetini pek çok eserinde birlikte sergilemiştir. Örneğin "Çift" heykeli, izleyici de hem sevişen âşıklar hem de kaplumbağaya benzer garip bir hayvanın çılgılığı izlenimini uyandırmaktadır. İki figürden oluşan bu heykelde üst kısımda bulunan figürün başını haykırırcasına yukarı kaldırdığı sanki sanatçının dünyaya bir kaldırışı olarak yorumlanabilir. ( resim 8)



**Resim 8:** *The Couple*, 1928-9

**Kaynak:** <http://www.bluffton.edu/homepages/FacStaff/sullivanm/netherlands/amsterdam/krollermullersc/epsteinthrupilipchitz.html>

Hemen her sanatçı gibi Lipchitz de yaşadığı dönemin sorunlarına tepkisiz kalmamış ve bu sorunları belli dönemlerde eserlerine yansıtmıştır. 2. Dünya Savaşı'nda New York'a sığınmış bir mülteci olarak sanat üretimine devam ederken ürettiği eserlerinde savaşa gösterdiği tepkiyi ve bu sürgün sırasında umudunu kaybetmeyerek ortaya koyduğu iyimser yönünü açıkça görebiliriz.

Sanatçının iyimser ve umutlu yönünü açıkça görebileceğimiz eserlerinden biri "ana ve çocuk" heykelidir. Bu heykelde yuvarlak ve hacimli formlarla soyutlanmış bir kadın ve ellerini kadının boynuna sarmış bir çocuk görmekteyiz. Ellerini yukarı doğru kaldırmış ve sırtında çocuğunu taşıyan bu anne figürü ile sanatçının kadının gücünü yansıtmaya çalıştığını söyleyebiliriz. (resim 9)



**Resim 9:** Jacques Lipchitz, Ana ve Çocuk “Mother and Child”, 1941-45, Bronz,

**Kaynak:** <https://www.quotationof.com/gallery/jacques-lipchitz-2.jpg.html>

“Modern çağın heykeltıraşı olarak Lipchitz konu edindiği tüm kavramları yaşadığı dönemlerden seçerken bir takım denemeler yapmaktan geri kalmamıştır. Bu denemelerden bazıları istendiği gibi sonuç vermese de o denemekten ve soyut eğilimli yaklaşımda vazgeçmemiştir. Mitoloji ya da savaşın getirdiği tüm yansımaları dönüşümlü olarak heykellerinde görmek mümkündür” ( Doğru,2010: 99). Örneğin “İlham perilerinin doğuşu“ isimli heykel de hacimli ve yuvarlak formlarla soyutlanmış bir hayvan ve insan figürü görmekteyiz. Bu heykeldeki dinamizm ve kargaşadan mitolojik bir savaş betimlemesi yapıldığını söyleyebiliriz. (resim10)



**Resim 10:** *Ilham Perilerinin Dogusu*, MIT Kampusu, (1944-1950)

**Kaynak:** <http://www.tualim.net/heykel/4556-jacques-lipchitz-biyografisi-jacques-lipchitz-hayati-jacques-lipchitz>



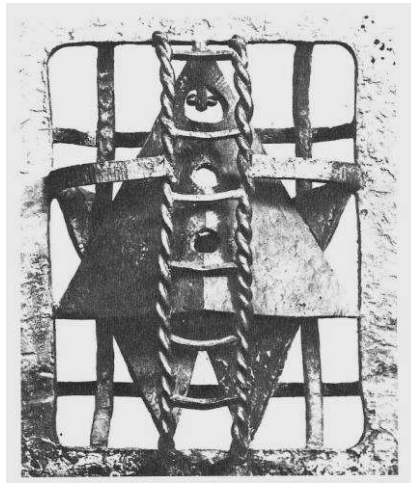
Lipchitz 1920’lerin sonunda yuvarlak biçimlere yönelmiş, açıklık ve dolulukların dengesine dayanan grup heykelleri yapmıştır. Buna örnek verebileceğimiz heykeli “Sesli Harflerin Şarkısı” dır. ( resim 11) Lipchitz bu çalışmasıyla boşluk kavramını heykel kütlesi içine dahil etmiştir. Diğer kübist heykeltıraşlardan farkı olarak ortaya koyduğu bu üslupla modern heykel sanatına yeni bir plastik eleman kazandırmıştır ve kendisinden sonraki sanatçılarında iç boşlukları heykele dahil etmesinde öncü rol oynamıştır.



**Resim11:** *Song of the Vowels* , 1930-31

**Kaynak:** <http://www.bluffton.edu/homepages/FacStaff/sullivanm/netherlands/amsterdam/krollermullerse/10136.jpg>

Lipchitz 1927 yılında yaptığı “Pierrot Kaçıyor” adlı heykelinde, Kübizm kısıtlamalarından kaçan kişi olarak kendisini biçimlendirmiştir. Geometrik soyutlama tarzıyla yapılan bu eser sanatçının keşif niteliği taşıyan bir eseridir. ( resim12)



**Resim 12:** Jacques Lipchitz, Pierrot Kaçıyor, “Pierrot Escape”, 1927, Bronz, 49x31x16 cm.

**Kaynak:** <http://anniesexam.blogspot.com.tr/2011/08/rainoutsall-day-studying.html>



“...Burada Pierrot'un "hapishanesi" nükteli bir zekâyla Kübist kafesi temsil eder. Temsili ve sunu geometrik bir düzen içinde verilmiştir. Kafes Pierrot'un kaçarken kullanacağı ayaklı merdivenle uyum içindedir. Yedi uçlu yıldız benzer figür, Pierrot'u oluşturur. Palyaço giysisi üzerindeki düğmelerin yerine iki delik konmuş, yüzüne şişliğe benzer çizgiler yapılmıştır. Bu açık biçimli heykeller Lipchitz için heykel yapma koşullarını değiştirdi. Ögelerin inceliği çok özel döküm sorunlarını da beraberinde getiriyordu. Lipchitz, bu sorunları usta bir dökümcüyle çalışarak halletti. İnce yapılar önce mukavvadan yapılıyor, sonradan bal mumuna aktarılıyordu. Lipchitz çalışırken, çoğu zaman tel kullanıyordu. Tel, sanatçıya "mekânda çizim" yapma, kendi başına ayakta durabilen kabartmalar yapma olanaklarını veriyor ve eskizin tazeliğini korumasını da sağlıyordu. Yine de, Kübizm'in Lipchitz'e kazandırdığı biçim disiplini, ileride geliştireceği daha tutkulu sanatının denetlenmesinde gerekliydi. Bu anlamda Kübizm, O'nun için hem gardiyan hem de özgürleştirici oldu.” (Bilge, 2000; 118).

## Sonuç

Hemen her dönemde çeşitli kısıtlamalara maruz kalan sanat olgusu, insan ruhunu geliştirebilmesi adına özgür sanat ortamlarına ihtiyaç duymuştur. Kendilerinden önceki akımlara tepki olarak ortaya çıkan ve sanatçılara özgür yaratma ortamı sunan sanat akımları sanat tarihi içerisinde etkin konuma sahiptir. Her sanat akımı ortaya çıktığı dönemden itibaren belli bir süre sanat ortamlarında kendine yer edinmiştir. Bu akımlara dahil olan sanatçılar ortaya koydukları yapıtlarla toplumda yankı uyandırarak dönemin sanat anlayışında köklü değişimlere yol açmışlardır. Sanat kavramı içindeki tek düzelige ve katı kurallara tepki olarak ortaya çıkan sanat akımları sanatçıya özgür ifade ortamı yaratırken, ilerleyen zamanlarda sanatçı için sınırlayıcı da olabilmektedir.

765

Bu çalışma genelinde, Picasso ve Henri Lourens'nde kübist heykellerine değinilmiştir. Laurens ve Picasso, kübist heykellerine hazır nesnelere de dahil ederken Lipchitz' in daha inşacı bir üslup benimsediği söylenebilir. Heykelin içine mekânı, boşluğu ve yön farklılıklarını katarak heykelin yapısını yeniden sorgulayan Lipchitz'in bu tavrı, onu kübist akım içinde farklı form eğilimlerine yönlendirerek diğer kübist sanatçılardan ayırmıştır. Lipchitz'in heykelleri'nin karşılaştırmalı bir üslupla ele alındığı bu çalışmada “Kübizm” akımının heykel sanatına kazandırdığı yenilikler Jacques Lipchitz 'in eserleri üzerinden incelenmiştir.

## KAYNAKÇA

Bilge, N. (2000), *Modern ve Soyut Heykelin Doğuşu*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası

Doğru, S. (2010), *Heykelde Geometrik Soyutlama*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Heykel Anasanat Dalı

Elmas, H. (2006), “Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Özgürlük Bağlamında Sanat Neydi, Ne Oldu?”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:15





Lipchitz, J. (1972), *MyLife in Sculpture, 20.yy Sanatının Dökümanları*, New York: Viking Yay

Savaş, R. (1977), *Modelaj*, Ankara

### İNTERNET KAYNAKLARI

<http://abcgreatpix.com/sculpture+woman+head> Erişim Tarihi:20.03.2017

<http://journal.frontiersin.org/article/10.3389/fnhum.2015.00295/full> Erişim Tarihi: 27.03.2017

<https://www.studyblue.com/notes/note/n/cubism/deck/10524442> Erişim Tarihi: 27.03.2017

<https://www.moma.org/collection/works/81158?locale=fr> Erişim Tarihi: 22.03.2017

<http://www.curatorscorner.com/2012/10/epiphanyofweek.html> Erişim Tarihi: 22.03.2017

<https://mathsimulationtechnology.wordpress.com/lipschitz-continuity/> Erişim Tarihi: 22.03.2017

<http://www.artisoo.com/man-with-a-guitar-p-108562.html> Erişim Tarihi: 29.03.2017

<http://www.bluffton.edu/homepages/FacStaff/sullivanm/netherlands/amsterdam/krollermullersec/epsteinthrulipchitz.html> Erişim Tarihi: 29.03.2017

<https://www.quotationof.com/gallery/jacques-lipchitz-2.jpg.html> Erişim Tarihi: 29.03.2017

<http://www.tualim.net/heykel/4556-jacques-lipchitz-biyografisi-jacques-lipchitz-hayati-jacques-lipchitz> Erişim Tarihi: 29.03.2017

<http://www.bluffton.edu/homepages/FacStaff/sullivanm/netherlands/amsterdam/krollermullersec/10136.jpg> Erişim Tarihi: 29.03.2017

<http://anniesexam.blogspot.com.tr/2011/08/rainoutsall-day-studying.html> Erişim Tarihi: 29.03.2017